

Eduskunnan lakivaliokunta

Suomen Asianajaliiton puolesta annettu asiantuntijalausunto: HE 54/2019 vp Hallituksen esitys laeiksi kuluttajasuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista sekä laeiksi Kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Aluksi

Lausunnonantaja pitää tärkeänä edistää kuluttajasuojalainsäädännön täytäntöönpanon parempaa valvontaa täydentämällä *yhteistyöasetusta* (EU) 2017/2394 kuluttajasuojaviranomaisten toimivaltuuksia koskevalla kansallisella lainsäädännöllä. Laajennettaessa asetuksen soveltamisalaa puhtaasti kansallisiin kuluttaja-asioihin oikeusturvakysymyksiin on kuitenkin kiinnitettävä erityistä huomiota.

Kuluttaja-asiamiehen toimivaltuudet muussa kuin yhteistyöasetuksen soveltamisalaan kuuluvassa valvonta-asiassa (4 §, 13 § - 16 §)

Lausunnonantaja sinänsä ymmärtää hyvin ehdotuksen perustelut, että samat pelisäännöt halutaan kaikille kuluttaja-asiamiehen toimivaltaan kuuluville valvonta-asioille.

Toimivaltaa voisi tässä vaiheessa laajentaa kuitenkin ainoastaan *asetuksen liitteessä* mainittuun lainsäädäntöön. Tämä vastaisi käytettävissä olevien tietojen mukaan joidenkin muiden EU-maiden suunnittelemaa käytäntöä. Poikkeuksellinen laajennus kaikkiin muihinkin kuluttaja-asiamiehen toimivaltaan liittyviin kansallisiin asioihin, kuten ehdotuksessa viitattuun *Saatavan perinnästä annettuun lakiin (perintälaki)*, edellyttäisi lisäselvitystä.

Valvonnan laajentaminen muihin kuin asetuksen liitteessä mainittuun lainsäädäntöön tulisi seikkaperäisesti arvioida *muunkin kuin tiedonantovelvoitteiden* noudattamisen osalta (vrt. 16 § ja ehdotuksen sivu 34). Kansallisessa lainsäädännössä voi olla lukuisia säännöksiä, jotka eivät ole ei ole niin olennaisia *kuluttajakollektiivin* oikeuksiin pääsemisen kannalta siten, että seuraamusmaksujen määrääminen olisi kyseisissä asioissa perusteltua.

Perintälain 4.3 §:n mukaan vanhentunutta tai muusta syystä lakannutta saatava ei saa periä. Onko kysymyksessä yhteistyöasetuksen soveltamiseen rinnastettava yleinen valvonta-asia vai lähinnä yleiseltä kannalta vähäinen tuomioistuimessa ratkaistava elinkeinoharjoittajan ja kuluttajan välinen yksittäinen erimielisyys? Kollektiivivalvonnan ja yksittäisten kuluttajariitojen välistä rajaa ja olennaisuuskriteerejä tulisi joka tapauksessa selvittää.

Tarkastusoikeus (8 §)

Lausunnonantaja keskusrikospoliisin tavoin (*Lausuntotiivistelmä 2019: 41, sivu 17*) katsoo, että kuluttajasuojaviranomaisilla ei tulisi olla mahdollisuutta suorittaa tarkastusta pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyssä tilassa alhaisemmilla edellytyksillä kuin poliisilla on mahdollisuus suorittaa pakkokeinolain mukainen kotietisintä. Laissa tulisi täsmällisesti säännellä ainakin mahdollisissa tarkastuksissa noudatettavasta menettelystä mukaan lukien esimerkiksi päätöksentekotasoa, läsnäolo-oikeus ja pöytäkirjaamisvelvollisuus.

Viitaan edellä esitettyyn esimerkkiin kuluttajan ja elinkeinoharjoittajan erimielisyyteen lakannutta saatavaa koskevasta erimielisyydestä, jonka kuluttajasuojaviranomainen olisi – syystä tai toisesta – ottanut tutkittavakseen.

Mikäli saatava voitaisiin osoittaa lakanneeksi, asiassa olisi ehdotuksen mukaisella tavalla ”perusteltu ja yksilöity syy” epäillä sääntelyä rikotun tavalla, josta ”voitaisiin määrätä seuraamusmaksu”. Koska elinkeinonharjoittaja harjoittaa elinkeinotoimintaa kotonaan, toimivaltaiselle viranomaiselle saattaisi olla välttämätöntä päästä ”valvonta-asian hoitamiseksi” noutamaan elinkeinonharjoittajan tietokoneelta tämän kappale lakanneeksi väitetystä sopimuksesta. Keskusrikospoliisilla saattaisi olla oikeus vastaaviin toimiin ainoastaan tuomioistuimen luvalla ja mahdollisesti jopa etsintävaltuutetun valvonnassa.

Lausunnonantaja ei väitä, että esimerkin kuvaava tapahtuma tosiasiallisesti toteutuisi vaan korostaa, että ehdotettu sääntely antaisi siihen mahdollisuuden.

Oikeudenkäyntiasiamiehiä ja oikeudenkäyntiavustajia sekä asianajajia koskeva poikkeus tietojensaanti- ja tarkastusoikeudesta (9§)

Ehdotuksessa estetään toimivaltaisia viranomaisia saamasta asianajajilta ja muilta oikeudenkäyntiasiamiehiltä ja -avustajilta luottamuksellisia asiakastietoja. Määräys on perusteltu.

Lakitekstin otsikko on epätarkka. Asianajaja toimii myös oikeudenkäyntimiehenä tai -avustajana. Otsikosta voisi poistaa ”sekä asianajajia”.

Koeostot 10 §

Ehdotuksen rajausta, että toimivaltaisella viranomaisella ei olisi oikeutta käyttää koeostotarkoitukseen laadittuja väärennettyjä asiakirjoja, on perusteltu.

Kuluttajasuojaviranomaisille ei tulisi myöskään sallia suorittaa koeostoja alhaisemmilla edellytyksillä kuin poliisilla on oikeus suorittaa pakkokeinolain mukaisia valeostoja. Elinkeinonharjoittajalle tulisi ilmoittaa koeostosta.

Seuraamusmaksun määrääminen muulle henkilölle kuin 13 – 16 §:ssä tarkoitetulle elinkeinonharjoittajalle (17 §)

Seuraamusmaksu tulisi aina määrätä ensisijaisesti elinkeinonharjoittajalle. Muiden henkilöiden vastuu tulisi rajata korkeintaan tilanteisiin, joissa vastuun jakautuminen elinkeinonharjoittajien ja muiden tahojen kesken on epäselvää.

Yhtiössä tosiasiallisesti määräysvaltaa harjoittavien tahojen selvittäminen on usein vaikea näyttökysymys, mikä saattaa edellyttää todistajien kuulemista (tuomioistuimessa).

Seuraamusmaksun suuruus (18 §)

Seuraamusmaksun enimmäismäärään rajaaminen sekä prosentuaalisesti suhteessa liikevaihtoon että euromääräisesti on perusteltua. Tällöin vältetään rikkomuksen moitittavuuteen nähden liian korkeat seuraamusmaksut.

Ehdotuksessa voisi vastaavasti selkeästi määrätä alarajat, jolloin seuraamusmaksun määrittäminen intressin vähäisyyden vuoksi ei ole ainakaan tarpeen (vrt. *de minimis* -säätely).

Edellä esitetystä esimerkkitapauksessa kuluttajasuojaviranomaisella on toimivalta tutkia yrittäjän tietokoneen koko sisältö perhealbumineen ja terveystietoineen, vaikka yrittäjän todellinen liikevaihto olisi 10 t€ vuodessa ja odotettavissa oleva seuraamusmaksu voisi siten olla enintään 400 €.

Helsinki, 5.11.2019

Olli Pohjakallio
asianajaja, Helsinki